

Náboženský štýl mormónov

Miroslav Kazík

Katedra slovenského jazyka a literatúry, Pedagogická fakulta, Univerzita J. Selyeho
v Komárne,
miroslaw.kazik@wp.pl

Kľúčové slová: mormóni, náboženský štýl, prístupy k textu, Kniha Mormonova, sekundárne náboženské štýly a žánre

Keywords: Mormons, religious style, approaches to the text, Book of Mormon, secondary religious styles and genres

V príspevku vychádzame zo slovenskej štylistickej tradície a prijímame názor J. Mlacka (2012, s. 84 a s. 131), že náboženský štýl možno považovať za osobitný štýl. Po spoločensko-politických zmenách v r. 1989 sa na Slovensku etablovalo niekoľko nových náboženských hnutí, medzi nimi aj mormóni, ktorí tu najmä prítomnosťou zahraničných misionárov vytvorili špecifický štýl. V príspevku naznačujeme možnosti jeho skúmania, ako aj možnú klasifikáciu náboženského štýlu mormónov na sekundárne štýly, podštýly či žánre.

V niektorých koncepciách sa štýl považuje za komplexný jav, ktorý sa týka tak formálnej, ako aj hĺbkovej organizácie textu. V koncepcii J. Findru je štýl modelovou štruktúrou povrchovej organizácie textu (Findra, 2004, s. 161). V rámci funkčného objektívneho štýlu ako formálneho modelu povrchovej organizácie textu rozlišuje J. Findra (2004, s. 164) náučný, publicistický, administratívny, umelecký, rečnícky a hovorový štýl.

J. Mistrík (1989, s. 30) rozlišuje medzi jazykovým, umeleckým a literárnym štýlom. Jazykový štýl definuje ako spôsob prejavu, ktorý vzniká cieľavedomým výberom, zákonným usporiadaním a využitím jazykových i mimojazykových prostriedkov so zreteľom na tematiku, situáciu, funkciu, autorov zámer a na obsahové zložky prejavu. Umelecký štýl pokladá za jeden z jazykových štýlov, ktorý popri plnení všeobecnej informačnej funkcie plní aj špecifickú funkciu estetickú. Literárny štýl chápe ako štýl slovesného umeleckého diela vo všetkých jeho zložkách vrátane jazykovej, ideovej, sujetovej a ďalších zložiek, ktoré podliehajú vyslovene estetickým normám (Mistrík, 1989, s. 30).

Vo funkčnej štylistike sa komplexná kategória štýlu, ako aj celý štýlotvorný proces odvíja v závislosti od prevažujúcej funkcie, resp. funkcií konkrétneho jazykového prejavu (prehovoru). Funkčné kritérium sa uplatňuje pri voľbe toho-ktorého výrazu, ale aj pri diferenciacii jednotlivých prejavov a štýlov (Horváth, 2016, s. 40).

M. Horváth (2016, s. 56) definoval štýl z procesuálneho hľadiska. Podľa neho „vzniká zámerným a cieľavedomým výberom (selekciou) a usporiadaním (kombináciou) jazykových (verbálnych), neverbálnych (mimika, gestika a pod.), paralingválnych (výška a sila hlasu, zmeny v intonácii, pauza, dôraz a pod.), ale aj tematických a kompozičných prostriedkov do súvislého prejavu s ohľadom na jeho funkciu a na celostnú komunikačnú situáciu“ (Horváth, 2016, s. 56).

D. Slančová (1996, s. 46) zdôraznila, že samotná klasifikácia či klasifikácie štýlov sú dynamickou štruktúrou.

Náboženský štýl možno začleniť podľa J. Mistríka medzi ostatné funkčné štýly, no svojou zvláštnosťou ho možno vidieť aj ako špecifický štýl využívajúci všetky možné verbálne i neverbálne prostriedky (Mistrík, 1991, s. 164). Inak ho nazýva aj *religióznym štýlom*. Je najzložitejší zo všetkých štýlov (Mistrík, 1991, s. 173). Imanentnou zložkou religiózných

prejavov a nevyhnutnou súčasťou verbálnych náboženských textov sú paralingvistické a extralingvistické výrazové prostriedky (Mistrík, 1991, s. 173).

Lingvista (či filológ) a teológ J. Pavlovič náboženský štýl zaraďuje medzi sekundárne, lomené štýly. V náboženskom štýle sa podľa neho stretajú charakteristiky všetkých štýlov, predovšetkým umeleckého a administratívneho (z pohľadu riadenia, vedenia cirkevných spoločenstiev) a hovorového s náučným (odbor teológie, najmä popularizačný variant). Teologické texty však primárne patria do náučného, nie do náboženského štýlu (Pavlovič, 2011, s. 133).

V sekundárnych štýloch sa podľa J. Pavloviča (2011, s. 125) „v istom pomere lomí základné a iné sekundárne štýly do nových útvarov, ktoré podstatným a nezanedbateľným spôsobom diferencujú významovo-výrazovú štylistickú rovinu jazyka“ (Pavlovič, 2011, s. 125).

„Jazyková štruktúra náboženského štýlu sa v náboženských textoch prejavuje predovšetkým v tematickej rovine, čo má priamy odraz už na elementárnej úrovni. Signálnymi tematizujúcimi prvkami sú slová kvalifikované ako biblizmy, náboženské a cirkevné výrazy“ (Pavlovič, 2011, s. 132). V modlitbe rozlišuje päťzložkovú štruktúru – anaklézu, anamnézu, epiklézu, doxológiu a aklamáciu a náboženský štýl rozdeľuje na štyri varianty: liturgický, paraliturgický, variant privátnej komunikácie a osvetový variant (Pavlovič, 2011, s. 134–135).

Miestne mormónske spoločenstvá sa schádzajú v nedeľu v jednoduchých modlitebniach na zhromaždenia, ktoré štruktúrou pripomínajú evanjelické bohoslužby. Každú nedeľu je obrad Pánovej večere s chlebom a vodou a často sa konajú i ďalšie obrady: krst ponorením, žehnanie detí, udelenie daru Ducha Svätého (tzv. konfirmácia), odovzdávanie kňazstva a iné (Nešpor – Vojtíšek, 2015, s. 254).

Neverejná časť života mormónov je spätá s chrámami, kde všetci prítomní nosia biely chrámový odev. V chrámoch sa vykonávajú obrady, ktoré majú platiť na zemi i v nebi. Základným je obdarovanie. Po prejení chrámom Svätí nosia zvláštny odev (tzv. garmenty), ktorý im má pripomínať ich kňazstvo a zmluvy s Bohom. Nositeľa oddeľuje od svetských záležitostí a chráni ho pred všetkým zlým. Ďalšími obradmi sú uzatváranie manželstva na večnosť a pečatenie detí k rodičom. V obradoch sa uplatňujú symboly, gestá, inštrukcie a prísahy podobné slobodomurárom, ale mormóni im prikladajú odlišný význam (Nešpor – Vojtíšek, 2015, s. 255).

Ako uvádza J. Pavlovič (2011, s. 137), s hovoreným slovom liturgického variantu náboženského štýlu sa viažu liturgické znaky (ktoré niečo označujú) a symboly (ktoré niečo zastupujú). Za liturgické symboly u mormónov treba považovať najmä vodu a chlieb pri sviatosti, ktorá sa slávi v nedeľu, ale i vodu pri krste ponorením (Zásady evangelia, 2009, s. 113–117). Symbolickú úlohu majú i garmenty, špeciálna bielizeň. Za liturgické znaky J. Pavlovič (2011, s. 137) považuje predovšetkým sviatostné znaky (sviatosti, mystéria), teda u mormónov sú to napr. krst, konfirmácia, podávanie sviatosti a chrámový sobáš (Zásady evangelia, 2009, s. 67). K celku liturgickej komunikácie patria aj liturgické gestá (Pavlovič, 2011, s. 137); u mormónov, keď je človek pokrstený, je konfirmovaný za člena cirkvi a je mu udelený dar Ducha Svätého vkladáním rúk (Zásady evangelia, 2009, s. 120), spôsobilý mužský člen tiež prijíma kňazstvo vkladáním rúk tých, ktorí majú právomoc, aby kázal evanjelium a vykonával obrady (Zásady evangelia, 2009, s. 68).

Paraliturgický variant náboženského štýlu, ako ho chápe J. Pavlovič, u mormónov na Slovensku zatiaľ nie je výraznejšie (alebo takmer vôbec) rozvinutý.

Variant privátnej náboženskej komunikácie sa môže na Slovensku rozvíjať počas stretnutí, ktoré ohraničujú aktivity mormónov – napr. kurzy angličtiny, knižný klub, genealogické stretnutia (rodinná história) a pod. Pred týmito aktivitami a po nich je priestor na neoficiálnejšiu komunikáciu. Môže byť otáznou, či ide vôbec o náboženský štýl. J. Pavlovič hovorí o jazykovej komunikácii rodinných a neoficiálnych náboženských komunit, že sa

zblížuje s hovorovým štýlom, ale navyše je v nej prítomná semiotika posvätného, čo sa prejavuje prostredníctvom vybranej náboženskej lexiky, v determinácii teologických termínov a v expresivite (Pavlovič, 2011, s. 139).

To, čo považuje J. Pavlovič (2011, s. 139) za variant náboženskej osvety, možno v prípade mormónov na Slovensku označiť ako katechetický štýl v prípade štúdia mormónskych príručiek a kníh, ale predovšetkým v prípade prejavov misionárov, ktorí sa snažia persuzívnymi technikami miestnych obyvateľov presvedčiť o pravde svojho náboženstva a získať ich pre svoju vieru. Možno uvažovať aj o persuzívnom štýle.

Za osobitnú oblasť, ktorá sa vymyká z náboženského štýlu, či je jeho nadstavbou, považuje J. Pavlovič (2011, s. 139–140) diskurz náboženského mirákulizmu (zázračnosť). Z pohľadu väčších náboženských komunít sa však väčšinou neprijíma. Najcharakteristickejším znakom mirákulizmu je jazyk (jazykový prejav). Spája sa spravidla so sektami.

Aj v prípade mormónov, často považovaných za sektu, sa u ich zakladateľa, proroka Josepha Smitha, stretávame so zjavením (sa) Boha Otca a Ježiša (rok 1820), ale i so zjavením anjela Moroniho (rok 1823). Roku 1829 sa Smithovi a Cowderymu údajne zjavil Ján Krstiteľ a udelil im áronovské kňazstvo, po čom sa obaja navzájom pokrstili. Neskôr sa obom zjavili ešte Peter, Jakub a Ján a udelili im Melchizedechovo kňazstvo (Barrett, 1998, s. 75 a 78).

V jazykových prejavoch diskurzu mirákula prevládajú podľa J. Pavloviča (2011, s. 180) alúzie a citáty, ktoré odkazujú na reč náboženských bytostí počas zjavenia. Na základe pozorovania možno u mormónov uviesť časté uvádzanie (čítanie) citátov z *Knihy Mormonovej*. Zvýšená frekvencia niektorých lexém či slovných spojení je najmä pri názve *Knihy Mormonova*, pri mene (antroponyme) *Joseph Smith, Ježiš, Kristus, Boh, Biblia, zlaté dosky*, (v modlitbe:) *Nebeský Otče, Naš Nebeský Otec/Otče* a pod., *starší, sestra, cirkev, Svätí, prorok, Mormon, Amerika, Lámaniti, Nefiti, Židia, Moroni, Duch Svätý, krst, sviatosť, kňazstvo, Melchizedechovo kňazstvo, Áronovo kňazstvo, rodinná história*. Ide o slovnú zásobu pri prvých kontaktoch s mormónmi, ktorá sa postupom času rozširuje o ďalšie mormónske reálie, či náboženskú (z teologického aspektu dogmatickú) lexiku mormónov (mormónskeho sociolektu, mormónskeho komunikačného registra či mormónskeho diskurzu – podľa toho, z akého aspektu vychádzame a ako ho nazveme). Presnejšiu frekvenčnú distribúciu lexiky, resp. lexikálnych štýlém v mormónskom prostredí na Slovensku môže priniesť ďalší výskum.

Na mormónsky náboženský štýl, resp. náboženský štýl mormónov sa možno dívať z dvoch aspektov: 1. najprv cez náboženstvo a potom cez jazyk, 2. najprv cez jazyk a potom cez náboženstvo.

1. Pohľad cez náboženstvo – vyčleníme mormónsky štýl, ktorý potom diferencujeme.
2. Pohľad cez jazyk, reč – vyčleňujeme rôzne základné, príp. sekundárne štýly a potom nastáva diferencovanie na mormónske podtypy.

V prípade pohľadu cez náboženstvo (religionistický prístup?) je integrujúcim faktorom mormonizmus, v prípade klasickej lingvistickej štylistiky je integrujúcim faktorom primárny (príp. i sekundárny) štýl.

Pojem *štýl* je podľa M. Horvátha (2016, s. 55) „dôležitým kategorizačným (klasifikačným) nástrojom a má v istom systéme (celku) integrujúcu, no zároveň diferencujúcu funkciu“.

Ak akceptujeme, že text *Knihy Mormonovej* napísal Joseph Smith, môžeme v tomto prípade hovoriť o individuálnom, autorskom štýle. Z hľadiska poznatkov a výsledkov religionistiky ide aj o plagizovanie niektorých iných textov, resp. prinajmenšom o inšpiráciu nimi (porov. nižšie). Ak by sme súhlasili s mormónskym učením, že *Knihy Mormonova* bola preložená do angličtiny z (inšpirovaných?) textov, išlo by o skupinový (literárny?) štýl, ktorý spája istá orientácia a neskoršie zaradenie medzi texty *Knihy Mormonovej*. *Knihy Mormonova* sa skladá z 15 menších kníh rôznych autorov (z hľadiska učenia mormónov) či fiktívnych pseudoautorov (z nemormónskeho hľadiska). Ide o knihy v tomto poradí: *Prvá kniha Nefiho*,

Druhá kniha Nefiho, Kniha Jákovova, Kniha Enóšova, Kniha Jaromova, Kniha Omniho, Slová Mormonove, Kniha Mosiášova, Kniha Almova, Kniha Helamanova, Tretí Nefi, Štvrtý Nefi, Kniha Mormonova, Kniha Eterova, Kniha Moroniho. Knihy v Knihe Mormonovej sú radené chronologicky podľa udalostí, ktoré sa tam opisujú. Len Slová Mormonove sú vložené (385 po Kr.), rovnako ako Kniha Eterova. Sú vsunuté a narúšajú chronológiu. Časový rámec predstavuje explicitné vyjadrenie rokov v úvodnom zhrnutí jednotlivej knihy (Kniha Mormonova, 2013).

Analyzovať (interpretovať) Knihu Mormonovu možno dvojako:

1. tak, že k jej jednotlivým knihám pristupujeme osobitne, zvlášť;
2. tak, že Knihu Mormonovu berieme ako jeden celok a analýza (interpretácia) ju zachytáva celú dohromady.

Pri interpretáciách Knihy Mormonovej možno rozlíšiť viaceré prístupy, a to najmä prístupy, ktoré znázorňujeme na nasledujúcej schéme vzťahu textu a jednotlivých možných interpretácií v slovenskom kontexte.

TEXT a INTERPRETÁCIA:

- I. nezávislá, bez ohľadu na Bibliu
- II. s ohľadom na Bibliu
 1. ateistická a taká, ktorá neuznáva Bibliu
 2. židovská (judaizmu)
 - a) s ohľadom len na Starý zákon
 - b) aj s ohľadom na Nový zákon
 3. kresťanských cirkví
 - a) katolícka
 - bez ohľadu na obradovú príslušnosť (rítus)
 - s ohľadom na obradovú príslušnosť (rítus)
 - rímskokatolícka
 - gréckokatolícka
 - b) pravoslávna
 - c) protestantská
 - evanjelická (ev. a. v.)
 - kalvínska (reformovaná)
 - anglikánska
 - evanjelikálna
 - metodistická
 - apoštolskej cirkvi
 - baptistická
 - adventistická siedmeho dňa
 - iné evanjelikálne
 - husitská
 - novoapoštolská (?)
 - d) starokatolícka – Nitra; Česká misia
 4. Jehovových svedkov
 5. mormónska
 6. baháistická
 7. islamská (s ohľadom na Bibliu /Starý zákon, Nový zákon/, bez prípustnosti Biblie)
 8. unitárska (?)

Schéma 1 Interpretácie Knihy Mormonovej v slovenskom kontexte

Z hľadiska rozdelenia na vedecké disciplíny a prístupy treba rozoznať teologické a religionistické prístupy a prístup vedeckého ateizmu. Religionistické opisy či analýzy môžu byť opisné, hermeneutické (neteologická religionistika) či teologické (teologická religionistika). Teologické prístupy na Slovensku sú predovšetkým katolícke, pravoslávne, evanjelické (a. v., luteránske), reformované (kalvínske), evanjelikálne, čiastočne husitské a starokatolícke. Štúdiu iných teológií v (česko-)slovenskom priestore nie je venovaná výraznejšia akademická pozornosť.

Zvlášť stojí mormónske náboženstvo – náboženstvo a vierouka Cirkvi Ježiša Krista Svätých neskorších dní. Podľa mormónov sa treba modliť, aby sme zistili, či je Kniha Mormonova pravdivá, a Boh to dá poznať (že je).

Pri (vedeckom) spracovaní percipovaných mormónskych textov sa treba rozhodnúť a rozlíšiť, ako ďalej postupovať. Čo bude nasledovať? A ako to nazvať? Interpretácia, hermeneutika, exegéza, výklad, analýza?

Mormónske náboženské (kánonické) texty tvorí okrem Knihy Mormonovej kniha *Náuka a zmluvy*, *Drahocenná perla* a *Biblia* (Starý zákon a Nový zákon), ak je „správne preložená“. *Náuka a zmluvy* predstavuje 138 oddielov, medzi ktorými je predovšetkým zjavenie zakladateľa Josepha Smitha, označovaného za proroka, a len niekoľko dokumentov, ktoré sa týkajú hlavne praktických otázok správy cirkvi. Súčasťou je aj zjavenie o plurálnom manželstve, ktoré bolo neskôr zrušené. *Drahocenná perla* obsahuje knihy *Mojžišovu* a *Abrahámovu*, Smithovo rozprávanie o prvých zjaveniach a okolnosti prekladu zlatých dosiek a tiež ním sformulované *Články viery* (Nešpor – Vojtíšek, 2015, s. 252).

Kniha Mormonova má v podtitule „Ďalšie svedectvo o Ježišovi Kristovi“, za čo je považovaná. Obsahuje rozprávanie o dvoch civilizáciách, ktoré na americkom kontinente založili dve vlny emigrantov z Blízkeho východu. Mladšiu a dôležitejšiu vlnu tvorili zbožní Židia, ktorí opustili svoju vlasť okolo r. 600 pred Kr. Okolo r. 33 zvestoval vzkriesený Ježiš v Amerike evanjelium potomkom proroka Lehiho – Lamanitom a Nefitom a založil v ich domovine svoju cirkev (Nešpor – Vojtíšek, 2015, s. 252). Knihu Mormonovu mormóni považujú za najsprávnejšiu zo všetkých kníh na zemi, za „záverový“ kameň ich náboženstva a človek sa podľa nich dodržiavaním jej predpisov priblíži Bohu viac než prostredníctvom ktorejkoľvek inej knihy (Kniha Mormonova – Studijní průvodce studenta, 2005, s. 10).

Pri jazykovednom, religionistickom, interdisciplinárne zameranom štylistickom výskume kánonických textov mormónov, zvlášť ku Knihe Mormonovej, treba prihliadať na fakt, že text, ktorý Joseph Smith predložil (či už ako svoj text, alebo ako preklad z „hieroglyfov“), bol písaný v angličtine; slovenská podoba, slovenský preklad z angličtiny vznikol podstatne neskôr a po preklade do češtiny, ktorý naň mohol pôsobiť. Okrem lingvistiky má pri percepcii slovenského textu (najmä Knihy Mormonovej) svoje miesto predovšetkým literárna veda, umenoveda, história a religionistika, pretože texty Knihy Mormonovej sú náboženskými textami, ale aj literárnymi textami a podľa všetkého vznikli sčasti inšpiráciou či plagizovaním predchádzajúcej (umeleckej) literatúry (časť románu *Nájdený rukopis* od Solomona Spauldinga), ale podľa religionistov v mnohom pripomínajú i Bibliu, ktorej sekvencie si prispôsobujú či bez uvedenia jej zdroja ju citujú.

Prvé vytlačené vydanie Knihy Mormonovej vyšlo v roku 1830 (porov. Barrett, 1998, s. 75).

Egyptské hieroglyfy???

I
(preklad?)
I
anglický jazyk
I
preklad – český jazyk (1933 – 1. vydanie)
.....
.....
– slovenský jazyk (2013 – 1. vydanie)

Schéma 2 Pôvodná Kniha Mormonova a jej preklady v (česko-)slovenskom kontexte

Medzi udalosťami, ktoré sú opísané v Knihe Mormonovej, a medzi históriou, historickými skutočnosťami a faktami, ako ich poznáme, neprekrútenými mormónskym učením, vzniká napätie. Z pohľadu poznatkov súčasnej histórie i archeológie nemožno text považovať za historický text. Vedci vylúčili aj možný originálny pôvod textu, ktorý Joseph Smith „prekladal“, nešlo o hieroglyfy ani o iné staré písmo a pravdepodobne šlo o podvrh. V súvislosti s (literárnou) históriou, historickými skutočnosťami a faktami a textom má svoj zástoj román *Nájdenny rukopis*, ktorý je inkorporovaný do textu Knihy Mormonovej, spolu s náboženskými textami – Westminsterským vyznaním viery a výňatkom z jednej metodistickej knihy o kázni (porov. Barrett, 1998, s. 77).

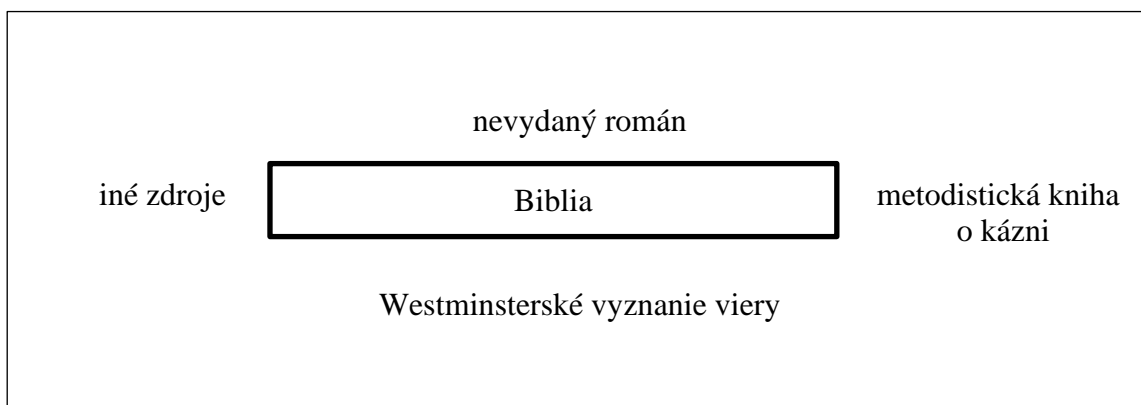


Schéma č. 3: Štruktúra Knihy Mormonovej; zdroj: Barrett, 1998, s. 77; vlastné spracovanie

T. Novotný predstavuje tri teórie vzniku Knihy Mormonovej – teóriu Fawn Brodieovej, teóriu Georgea Arbaugha a teóriu Hala Hougeya.

F. Brodieová považovala Smitha za génia a rodeného vodcu, Kniha Mormonova je jedným z prvých príkladov tzv. frontier fiction, prvým dlhým americkým rozprávaním. Okrem výpožičiek z biblického prekladu kráľa Jakuba sú jej zdroje výhradne americké. Reaguje na otázky Smithovej doby, zvlášť o pôvode amerických Indiánov, tajomnosti slobodomurárskych lóží a sporu kalvinizmu s arminianstvom. Knihu hodnotila ako zvláštne spojenie folklóru, morálnych fráz, mysticizmu a milenarizmu (Novotný, 1998, s. 10–12).

G. Arbaugh Knihu Mormonovu považuje za prerobený rukopis románu Solomana Spauldinga, v ktorom vysvetľoval pôvod amerických Indiánov. Rukopis románu sa v tlačiarni stratil. Z krádeže bol podozrievaný istý Rigdon, ktorý sa často po nej potľkal a ktorý bol priateľom jej zamestnanca. Rigdon so Smithom a Cowderym rukopis prerobili a vznikla Kniha

Mormonova, postavená na téze, že americkí Indiáni sú pôvodne Židia, ktorí sa preplavili z Palestíny (Novotný, 1998, s. 13).

H. Hougey poukázal na to, že už pred vydaním Knihy Mormonovej existovalo niekoľko kníh, ktoré propagovali hebrejský pôvod Indiánov. Existovalo tiež množstvo článkov. Poukázal na výrazné podobnosti s knihou Ethana Smitha *View of the Hebrews*, vydanou v r. 1823 v Poultney v štáte Vermont, kde v tej dobe býval pisár Josepha Smitha Oliver Cowdery. Okrem hebrejského pôvodu amerických Indiánov hovorila o starodávnej knihe skrytej v zemi, o staroegyptských nápisochoch, o veľkom pohanskom národe, ktorý povstane v Amerike, aby zachránil Izrael, o dávných amerických civilizáciách či o objavení bieleho Boha na americkom kontinente (Novotný, 1998, s. 13–14).

Kniha Mormonova zaujíma osobitné miesto. Má markantný štýl vyznačujúci sa okrem svojskej lexiky charakteristickými syntaktickými štýlami. V (pôvodnom, prvom) anglickom texte bolo možné naraziť na fónické štýlémy, ktoré boli napr. výsledkom chybných výslovností Josepha Smitha („ze spellingu jeho zápisu je také možné usuzovať, jak Smith vyslovoval, keď mluvil rádoby King James angličtinou“ – Novotný, 1998, s. 84), ako aj na morfológické štýlémy, ktoré odzrkadľovali neznalosť anglickej gramatiky (Novotný, 1998, s. 14).

Štýl mormónov ako celej náboženskej skupiny, kde možno zaradiť rôzne podštýly či žánre, by sme z hľadiska teórie M. Horvátha (2016, s. 56–57), ktorý štýly okrem iného diferencuje na osi individuálne – interindividuálne, označili za „štýlové varianty skupinových štýlov“. Nadobúdajú charakter sociolektov, resp. špecifických komunikačných registrov (Horváth, 2016, s. 57), autorov a autorky spája podobná, v tomto prípade náboženská orientácia (na mormonizmus).

J. Mistrík (1989, s. 422) konštatoval, že možno vyčleniť viac ako 100 štýlov. Jednotliví autori štylistík sa líšia v tom, čo je primárny a čo je sekundárny štýl. A nejestvuje medzi nimi zhoda v tom, ktoré sú primárne a ktoré sekundárne štýly (J. Mistrík, J. Mlacek, M. Horváth).

Náboženský štýl možno podľa nás vymedziť všeobecnejšie ako štýl charakteristický pre rôzne náboženstvá spolu s jeho sekundárnymi (?) štýlmi či podtypmi na horizontálnej rovine a na vertikálnej rovine určiť náboženský štýl konkrétneho náboženstva.

J. Mistrík (1991, s. 173–174) náboženský štýl člení na katechetické (akýmkoľvek spôsobom vzdelávajú človeka vo veciach viery, náboženstva, jeho dejín, morálky, apologetiky) a konfesijné žánre (zaraďuje sem tie komunikáty, ktorými veriaci manifestuje svoje vierovyznanie, v podstate ide o obradné typy).

T. Rončáková (2009) predstavila zaujímavú tému prieniku náboženského a publicistického štýlu. Relatívne podrobne sa venuje žánrom náboženského štýlu (Rončáková, 2009, s. 44–47), no s platnosťou obmedzenou spravidla na katolícke prostredie. K základným žánrom náboženského štýlu však podľa nej jednoznačne patria modlitba, kázeň, liturgické, biblické, náučné (katechizmové) a umelecké texty (Rončáková, 2009, s. 155).

Ako základné varianty náboženského štýlu J. Mlackovi (2012, s. 161) vyšli liturgický a kazateľský štýl. Všetky ostatné pojmy sa javia alebo ako podtypy spomínaných dvoch variantov či sekundárnych štýlov (konkrétne pri liturgickom štýle štýl paraliturgických textov a modlitbový štýl, pri kazateľskom štýle zasa katechetický variant) alebo ako prieniky s vedeckým, umeleckým, publicistickým, popularizačným, hovorovým aj administratívnym štýlom.

V rámci náboženského štýlu mormónov možno podľa nás vyčleniť sekundárne štýly (žánre):

I. Biblický štýl, štýl mormónsky (podľa Knihy Mormonovej).

Ide o štýl, ktorý je z hľadiska (literárneho) textu primárne obsiahnutý v základnej knihe mormónskeho náboženstva – Knihe Mormonovej. Vyznačuje sa istými špecifikami, ako je napr. archaický štýl pripomínajúci Bibliu a jej štýl, časté začínanie viet v slovenskom texte časticou *a*, zvláštnou syntaxou a v lexike (najmä

propriálnej) odkazmi na vymyslené reálie, ktoré nie sú doteraz podložené archeologickými nálezmi či historickými správami.

II. Obradný – liturgický, ceremoniálny.

Štýl a žánre, ktoré mormóni používajú počas svojich zhromaždení, bohoslužieb a obradov.

III. Kazateľský štýl – predstavuje rečnícky náboženský (cirkevný) štýl, ktorým mormóni hlásajú (kážu) myšlienky svojho učenia na bohoslužbách.

Pri jazyku učebníc, z ktorých sa vzdelávajú mormóni či záujemcovia o dané náboženstvo, ide o náučný štýl, pri jazyku časopisov (časopis *Liahona*) a internetových stránok zase o prevažujúci publicistický štýl. Populárno-náučný štýl má svoje zastúpenie medzi textami z oblasti genealógie a rodinnej histórie, kde sa využívajú tiež prostriedky administratívneho štýlu. V prostredí náučného a publicistického štýlu mormónskych textov možno hovoriť o citátoch náboženského štýlu, nejde o náboženský štýl, ako už v podobných prípadoch konštatoval J. Mistrík (Mistrík, 1989, s. 459). V podobnom duchu sa vyjadril aj J. Mlacek, podľa ktorého „nie všetko, čo sa nejako dotýka aj sakrálnych vecí, patrí do náboženských či religióznych textov“ (Mlacek, 2007, s. 77). Pri filmoch s mormónskou tematikou dochádza k prieniku náboženského a umeleckého štýlu. Pri misionárskej činnosti mormónov sa stretávame s persuzívnym štýlom a persuzívnymi technikami, ku ktorým sa ešte vrátíme na inom mieste. V prípade odborných textov môžeme hovoriť aj o jazyku mormónskeho teologického diskurzu. Svoje špecifiká má tiež komunikačný register mormónov na Slovensku, ktorý ešte čaká na podrobnejšie spracovanie. Treba si všímať lexiku, lexikálne špecifiká a terminológiu tohto nového náboženského hnutia (a najmä ich adaptácie na slovenské jazykové prostredie).

Súčasťou náboženského štýlu mormónov (bližšie nešpecifikovaného) sú aj ďalšie kánonické texty Cirkvi Ježiša Krista Svätých neskorších dní, ako napr. *Náuka a zmluvy*, *Drahocenná perla*.

Ako IV. sekundárny náboženský štýl mormónov treba isto vyčleniť katechetický štýl.

V rámci mormónskych žánrov, ktoré sú adaptované v slovenskom (jazykovom) prostredí, hodno spomenúť: modlitbu, kázeň, liturgické texty, náučné (katechizmové) texty, texty *Knihy Mormonovej*, texty náboženských autorít (napr. vyhlásenia prezidentov cirkvi), persuzívne žánre – rozhovory (osobné, telefonické), SMS-ky, mémy využívané pri styku misionárov s obyvateľmi.

Mormóni používajú presné modlitby iba v chrámových nariadeniach, v dvoch modlitbách sviatosti a v krstnej modlitbe. Vo všetkých ostatných prípadoch sa vyjadrujú svojimi vlastnými slovami (Ludlow, 1992, s. 1117–1120).

Ako potrebné pre poznanie štýlu mormónov a ich relígie (najmä v našom prostredí) sa javí ucelené spracovanie interpretácií (literárnych i jazykových) i ďalších analýz kníh v *Knihe Mormonovej*. Z hľadiska onomastiky je tiež potrebné pripraviť analýzy, interpretácie a charakteristiky vlastných mien v *Knihe Mormonovej*.

Náboženský štýl mormónov na Slovensku je špecifickým náboženským štýlom. Na jednej strane vychádza z vierouky, reálií a cirkevnej praxe nového náboženského hnutia či alternatívnej religiozity (ako nazývame tieto nové náboženské smery, niekedy označované aj ako sekty) Cirkvi Ježiša Krista Svätých neskorších dní, mormónov, cirkvi, ktorá vznikla v Spojených štátoch amerických; na druhej strane je determinovaný slovenským prostredím, kde sa náboženské lexémy tejto cirkvi z amerického kraja adaptovali, z angličtiny sa preložili do slovenčiny a v slovenčine a slovenskom jazykovom prostredí sa pre ne našli vhodné ekvivalenty.

V príspevku sme podali náhľad na náboženský štýl nového náboženského hnutia či alternatívnej religiozity Cirkvi Ježiša Krista Svätých neskorších dní (mormónov) na Slovensku. Najmä prítomnosťou zahraničných misionárov tu táto cirkev vytvorila špecifický štýl.

Vychádzali sme zo slovenskej štylistickej tradície a navrhli sme možnú klasifikáciu sekundárnych štýlov či žánrov náboženského štýlu mormónov. Naznačili sme tiež možnosti jeho ďalšieho skúmania.

Literatúra:

- BARRETT, D. V. (1998): *Sekty, kultury, alternativní náboženství*. Praha: Ivo Železný.
- FINDRA, J. (2004): *Štylistika slovenčiny*. Martin: Vydavateľstvo Osveta.
- HORVÁTH, M. (2016): *Štylistika súčasného slovenského jazyka*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Kniha Mormonova. Ďalšie svedectvo o Ježišovi Kristovi* (2013). Salt Lake City: Cirkve Ježiša Krista Svätých neskorších dní.
- Kniha Mormonova – Studijní průvodce studenta (Seminář)* (2005). Salt Lake City: Cirkve Ježíše Krista Svätých posledních dnů.
- LUDLOW, D. H., ed. (1992): *Encyklopedia of mormonism*. New York: Macmillan Publishing Company.
- MISTRÍK, J. (1989): *Štylistika*. 2. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- MISTRÍK, J. (1991): Náboženský štýl. In: *Studia Academica Slovaca 20*. Bratislava: Vydavateľstvo ALFA, s. 163–175.
- MLACEK, J. (2007): *Sedemkrát o štýle a štylistike*. Ružomberok: Katolícka univerzita, Filozofická fakulta.
- MLACEK, J. (2012): *Štylistické otázky náboženskej komunikácie*. Ružomberok: Verbum.
- NEŠPOR, Z. R. – VOJTÍŠEK, Z. (2015): *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*. Praha: Karolinum.
- NOVOTNÝ, T. (1998): *Mormoni a Děti Boží*. Praha: Votobia.
- PAVLOVIČ, J. (2011): *Prednášky zo štylistiky slovenčiny*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis.
- RONČÁKOVÁ, T. (2009): *Prienik náboženského a publicistického štýlu I. Keď chce cirkev hovoriť mediálnym jazykom*. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku.
- SLANČOVÁ, D. (1996): *Praktická štylistika*. 2., upr. a dopl. vyd. Prešov: SLOVACONTACT.
- Zásady evangelia* (2009). Salt Lake City: Cirkve Ježíše Krista Svätých posledních dnů.

Summary

Religious style of Mormons

We start from the statement that religious style can be considered a special style. After socio-political changes in 1989, several new religious movements or alternative religiosity were established in Slovakia, among them the Mormons (members of the Church of Jesus Christ of Latter-day Saints), who created a specific style here, mainly due to the presence of foreign missionaries. In the post, we gave an insight into the religious style of this new religious movement. We started from the Slovak stylistic tradition and proposed a possible classification of secondary styles or genres of Mormon religious style, which are primarily biblical style, Mormon style (according to the Book of Mormon), ceremonial style (liturgical, ceremonial), preaching and catechetical style. In the Mormon environment, other styles that do not belong to the religious style are also represented, and in the case of several texts of other styles, we can talk about religious style quotes. The paper also suggested possibilities for further research into the religious style of the Mormons.